

5. Дідик С. М. Зарубіжний досвід фінансування соціального захисту населенню. Вісник Хмельницького національного університету, 2010. № 4 С. 127-129
6. Дрозд О. Ю. Пропозиції щодо вдосконалення соціального захисту в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права, 2015. № 1. С. 35-39
7. Малюга Л. Ю. Соціальне забезпечення населення у Франції: зміст та шляхи вдосконалення соціального законодавства України. Прикарпатський юридичний вісник, 2019. № 1 (26). С. 100-108
8. Мацола М. М. Державна соціальна політика: зарубіжний і національний виміри. Актуальні проблеми розвитку економічного регіону, 2011. № 7 (2). С. 407-411
9. Павлова Л. О. Політико-економічний аналіз системи соціального захисту населення в Україні дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.00.01. Львів, 2015. 230 с.
10. Романець О. В. Система соціального захисту: досвід Франції. Наукові записки, 2008. № 10. С. 408-416
11. Слюсаренко К. В., Садовенко М. М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики та перспективи. Економічний аналіз, 2017. Т. 27, № 1. С. 80-90
12. Тимофіїв Р. М. Роботодавець, як суб'єкт соціального захисту працівників: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. Львів, 2019. 226 с.
13. Чеберянюк О. В. Моделі пенсійного забезпечення: зарубіжна та вітчизняна практика. Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка, 2020. № 5. С. 43-51
14. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums 01.12.2009. URL: <https://cutt.ly/ZRY61UE> (Дата звернення 14.10.2020)
15. Valsts civildienesta likums 07.09.2000. URL: <https://cutt.ly/FRuqzGY> (Дата звернення 14.10.2020)
16. Par policiju likums 04.06.1991. URL: <https://cutt.ly/IRuqOwE> (Дата звернення 14.10.2020)
17. Militārā dienesta likums 30.05.2002. URL: <https://cutt.ly/jRuqCXo> (Дата звернення 14.10.2020)
18. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. №4 С. 43.
19. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. №40. С. 1970.
20. Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.08.2017 № 718. Офіційний вісник України. 2017. № 78. С. 276.

УДК 349.2

Журавель В. О.,
Кандидат юридичних
наук, здобувач НДІПІ

ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано специфіку соціального захисту працівників судової системи України. Деталізовано правову природу досліджуваної категорії. Визначено перелік переваг соціального захисту працівників судової системи України. Охарактеризовано зміст та сутність кожної із них. Розкрито основні правові положення у вказаній царині.

Ключові слова: переваги, соціальний захист, працівник, судова система, суд.

In the article the specifics of social protection of employees of the judicial system of Ukraine are analyzed. The legal nature of the studied category is detailed. The list of advantages of social protection of employees of the judicial system of Ukraine is determined. The content and essence of each of them are described. The main legal provisions in this area are revealed.

Key words: benefits, social protection, employee, judicial system, court.

Категорія працівників судової системи України охоплює широке коло осіб, які працюють в судах, в органах та установах, завдяки яким суди функціонують, або в органах альтернативного недержавного правосуддя й судочинства. Саме тому, питання регламентації соціального захисту працівників судової системи України потребує уваги, адже вона є неоднорідною та залежить від посади, яку займає відповідний працівник, здійснюється рядом нормативно-правових актів, зазнає перманентних змін.

У процесі аналізу положень законодавства та праць вітчизняних науковців, нами встановлено наступні переваги сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України:

- 1) широке коло соціальних гарантій, передбачених чинним правовим регулюванням соціального захисту працівників судової системи України;
- 2) чітка регламентація гарантій соціального захисту працівників судової системи України;
- 3) компенсування обмежень, яких працівник вимушений зазнати у зв'язку із вступом на службу до органів судової системи України.

Так, першою виділеною нами перевагою сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України є широке коло соціальних гарантій, передбачених чинним правовим регулюванням соціального захисту працівників судової системи України. Перш за все, підкреслимо, що поняття «працівник судової системи України» охоплює велику кількість працівників, у тому числі суддів, працівників апарату судів, працівників органів та установ, завдяки яким функціонують суди, третейських суддів. Гарантії соціального захисту суддів встановлені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [1], соціальний захист працівників апарату судів та працівників органів й установ, завдяки яким функціонують суди урегульовується Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2]. Відзначимо, що спеціальні гарантії соціального захисту третейських суддів чинним законодавством не передбачені, тому вони можуть претендувати виключно на ті гарантії соціального захисту, на які можуть претендувати й інші громадяни нашої держави, та на які в тому числі можуть претендувати і судді та працівники органів й установ, завдяки яким функціонують суди.

Так, аналізуючи зміст Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, можна виділити наступні організаційні, економічні та соціальні заходи, на які можуть претендувати судді. Стаття 135 даного нормативно-правового акту передбачає спеціальні розміри суддівської винагороди, яка зокрема може доповнюватись доплатами за вислугу років, перебування на адміністративній посаді в суді, науковий ступінь та роботу, що передбачає доступ до державної таємниці. У відповідності до статті 136, суддя може претендувати та збільшену тривалість щорічної відпустки – до 30 днів. Й окрім того, крім, власне, суддівської винагороди, йому виплачується допомога на оздоровлення. Стаття 138 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII передбачає, що суддя, який потребує поліпшення житлових умов, має бути забезпечений службовим житлом за місцем знаходження суду. Окрім того, соціальний захист суддів також включає забезпечення потреб судді, пов'язаних із службовою діяльністю, а також державний захист для них та членів їхніх сімей. Також варто звернути увагу на передбачені Розділом X Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII пенсію або щомісячне грошове

утримання суддів, якими вони забезпечуються після виходу у відставку, вихідну допомогу суддям, медичне забезпечення та санаторно-курортне лікування.

Тобто із усього вищенаведеного можемо перекоонатись, що соціальний захист суддів включає широке коло організаційних гарантій (таких як забезпечення житлом чи надання державної охорони), економічних гарантій (доплати до суддівської винагороди, вихідна допомога, допомога на оздоровлення тощо), та соціальних гарантій (наприклад, виплата пенсії, щомісячного грошового утримання суддів, медичне забезпечення, санаторно-курортне лікування тощо).

Не менш специфічним є соціальний захист працівників апарату судів та працівників органів й установ, завдяки яким функціонують суди. Як свідчить частина 1 статті 150 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, соціальні гарантії працівників апаратів місцевих, апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів, апарату Верховного Суду, секретаріатів Вищої ради правосуддя і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України регулюються нормами законодавства про державну службу. Тож для того, щоб проаналізувати гарантії соціального захисту працівників апарату судів та працівників органів й установ, завдяки яким функціонують суди, звернемося до змісту Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII.

Так, працівники апарату судів та працівники органів й установ, завдяки яким функціонують суди, як і судді, можуть претендувати на отримання різноманітних доплат до посадового окладу у відповідності до статті 50 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Звернемо увагу на можливість преміювання таких осіб за результатами щорічного оцінювання службової діяльності, відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу чи за належне виконання умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення). Також можливим є отримання інших надбавок, доплат, премій та компенсацій до посадового окладу – за вислугу років на державній службі, за ранг державного службовця, за додаткове навантаження тощо. Як і судді, працівники апарату судів та працівники органів й установ, завдяки яким функціонують суди, також наділені гарантіями їхнього соціального-побутового забезпечення. Наприклад, стаття 54 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII встановлює, що у випадках і порядку, визначених Кабінетом Міністрів України, таким особам може надаватись службове житло. Втім, у даному контексті відзначимо, що Постанова Кабінету Міністрів «Про надання державним службовцям службового житла, а також компенсації витрат на проживання та інших витрат у зв'язку з тимчасовим переведенням на іншу посаду державної служби до іншого населеного пункту» від 18.07.2012 № 681 [3] на сьогодні втратила чинність, а новий порядок надання державним службовцям службового житла наразі не був прийнятий. Також звернемо увагу на те, що частиною 2 цієї ж статті передбачено надання працівникам апарату судів та працівникам органів й установ, завдяки яким функціонують суди, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань. Відзначимо, що відповідний Порядок, який регламентує надання такого виду соціального захисту все ж було прийнято [4], а отже дана форма соціального захисту існує не лише за змісті Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII, а наявні чіткі механізми, які врегульовують її реалізацію на практиці.

Також працівники апарату судів та працівники органів й установ, завдяки яким функціонують суди, можуть претендувати на забезпечення належних умов для виконання ними своїх службових обов'язків. Отже, зробимо висновок, що соціальний захист працівників апарату судів та працівників органів й установ, завдяки яким функціонують суди, включає ряд організаційних гарантій (наприклад, забезпечення службовим житлом, хоч для цього наразі відсутній відповідний порядок, та створення належних умов для виконання такими особами своїх службових обов'язків) та економічних гарантій (різноманітні надбавки, доплати, премії та компенсації до посадового окладу, матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань тощо).

Окрім цього, важливо підкреслити, що в Україні функціонує і ряд інших нормативно-правових актів, які мають безпосередній вплив на регулювання соціального захисту та визначають гарантії соціального захисту суддів, працівників апарату судів та працівників органів й установ, завдяки яким функціонують суди, а також третейських суддів – починаючи від Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-XII [5], та закінчуючи Законами України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР [6], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV [7], «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 р. № 1788-XII [8] тощо.

Отже, як засвідчив наш аналіз чинним правовим регулюванням соціального захисту працівників судової системи України дійсно передбачене широке коло організаційних, економічних та соціальних заходів, які можуть застосовуватись щодо працівників судової системи України.

Наступною виділеною нами перевагою сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України є чітка регламентація гарантій їхнього соціального захисту.

Аналізуючи сукупність соціальних гарантій працівників судової системи України, ми звернули увагу на те, що для багатьох із них характерна чітка регламентація із визначенням розмірів грошових виплат, встановленням спеціальних порядків її надання, роз'ясненням сутності гарантій соціального захисту, умов їхньої реалізації та меж, в яких може надаватись соціальний захист.

Значення даного позитивного аспекту полягає у тому, що як наслідок, працівники судової системи України отримують соціальне забезпечення, не нижче за ті гарантії, які визначені у нормах законодавства.

Наприклад, стаття 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII у частині 3 чітко визначає розміри посадового укладу судді, коефіцієнти, які застосовуються для визначення його розміру в залежності від того, в якому суді працює суддя, а також визначаються розміри щомісячних доплат за вислугу років, за науковий ступінь кандидата, а роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці. Стаття 138 цього нормативно-правового акту передбачає прийняття Кабінетом Міністрів України порядку забезпечення житлових умов судді, втім наразі такий порядок так і не було прийнято. Беручи до уваги статтю 142 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, у її змісті чітко визначено критерії отримання суддями права на пенсію за віком або щомісячне довічне грошове утримання, а також розмірів щомісячного довічного грошового утримання. Так само чітко визначено і розмір вихідної допомоги судді у зв'язку із відставкою, який згідно статті 143 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII складає три місячних суддівських винагород.

Не менш чітко визначаються гарантії соціального захисту працівників судової системи України і у змісті Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Так, стаття 52 цього нормативно-правового акту визначає розміри надбавок, доплат, премій та компенсацій, на які може претендувати працівник судової системи України. Наприклад, частиною 1 цієї статті встановлено, що надбавка за вислугу років на державній службі встановлюється на рівні 3 відсотків посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 50 відсотків посадового окладу. Стаття 54 встановлює, що порядок надання працівнику судової системи України службового житла встановлюється порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України, але, як нами відзначалось раніше, такий порядок так і не було наразі прийнято. Водночас, було прийнято Порядок надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, а тому, зробимо висновок, що дана соціальна гарантія також є чітко регламентованою.

Підсумовуючи аналіз законодавства, яке встановлює гарантії соціального захисту працівників судової системи України, відзначимо, що все ж не всі форми соціального захисту таких осіб є настільки чітко сформульованими в положеннях законодавства. Наприклад, частиною 2 статті 54 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII встановлено, що державним

службовцям може надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань, але при цьому відсутнє уточнення у яких розмірах надається така допомога, яким чином встановлюється розмір такої допомоги, а також яким є порядок її отримання. Втім, все ж більшість гарантій соціального захисту працівників судової системи України встановлені більш чітко.

Останньою виділеною нами перевагою сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України є компенсування за допомогою соціальних гарантій обмежень, яких працівник вимушений зазнати у зв'язку із вступом на службу до органів судової системи України. Так, природа соціального захисту працівників судової системи України відрізняється від природи соціального захисту громадян України, працевлаштованих у інших сферах. Передусім, варто враховувати, що Кодекс законів про працю України [9] не встановлює жодних обмежень щодо працевлаштування працівників одразу на кількох підприємствах установах чи організаціях, або ж на кількох посадах в межах одного підприємства, установи чи організації (статті 102-1 та 105 цього нормативно-правового акту). В той самий час, частина 2 статті 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII передбачає, що суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. Так само, стаття 25 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [10] встановлює заборону державним службовцям, а отже і працівникам апарату судів та працівникам органів й установ, завдяки яким функціонують суди, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, та входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації). На цих прикладах ми можемо переконатись, що працівники судової системи України дійсно зазнають обмежень у порівнянні із особами, які реалізують своє право на працю у інших сферах.

Разом із тим, наведений нами перелік обмежень, яких зазнають працівники судової системи України, є неповним. Наприклад, судді зобов'язані дотримуватись правил суддівської етики, закріплених відповідним Кодексом [11].

Також у відповідності до статті 59 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, з метою встановлення відповідності рівня життя судді наявному у нього та членів його сім'ї майну і одержаним ними доходам, проводиться моніторинг способу життя судді відповідно до закону. Також чинним законодавством фактично встановлено презумпцію можливості посягання на життя і здоров'я судді, знищення чи пошкодження його майна, погрози вбивством, насильством чи пошкодженням майна судді, образи чи наклепу на нього, а також посягання на життя і здоров'я членів його сім'ї (батьків, дружини, чоловіка, дітей), погрози їм вбивством, пошкодження майна, а тому статтею 140 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII та Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-XII встановлено право судді та працівників суду скористатись державною охороною та правом на забезпечення засобами захисту.

Саме тому, надання спеціальних гарантій соціального захисту працівників судової системи України можна розглядати, і як компенсування тих обмежень та небезпек, яких вони зазнають у зв'язку із їхньою професійною діяльністю. І при цьому, як засвідчує наше дослідження, соціальний захист таких осіб суттєво відрізняється від соціального захисту громадян, працевлаштованих у інших сферах.

Тож, загалом сучасний стан правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України є таким, за якого є таким, що соціальний захист різних категорій працівників судової системи України передбачає різні обсяги належних їм соціальних гарантій.

Таким чином, дослідження переваг правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України дозволяє нам зробити висновок, що у цілому, його сучасний стан характеризується рядом позитивних рис. Передусім, варто підкреслити, що працівники судової системи України, при чому як судді, так й інші особи, які працюють в судах, в органах та установах, завдяки яким суди функціонують, наділяються широким колом гарантій соціального захисту. Порядок надання більшості форм соціального захисту працівників судової системи України чітко регламентований, а обсяги гарантій дозволяють компенсувати ті позбавлення, яких зазнають такі особи у зв'язку із вступом на службу.

Втім, роблячи підсумок щодо сучасного стану правового регулювання соціального захисту працівників судової системи України, все ж відзначимо те, що він є позитивним, адже такі працівники отримують велику кількість додаткових гарантій, на які не можуть претендувати громадяни, працевлаштовані у інших сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. ст.545
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. ст.43
3. Про надання державним службовцям службового житла, а також компенсації витрат на проживання та інших витрат у зв'язку з тимчасовим переведенням на іншу посаду державної служби до іншого населеного пункту: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 № 681. Офіційний вісник України. 2012 р. № 57. стор. 19. стаття 2287. код акта 62774/2012
4. Про затвердження Порядку надання державним службовцям матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2016 № 500. Офіційний вісник України. 2016 р. № 65. стор. 44. стаття 2191. код акта 82810/2016
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. N 11. ст.50.
6. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 2. ст. 4.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 46-47. ст.403.
8. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 3. ст.10
9. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971 р. Додаток до N 50
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056
11. Кодекс суддівської етики: Рішення З'їзду суддів України від 22.02.2013. Вісник Верховного суду України. 2013 р. № 3. стор. 27